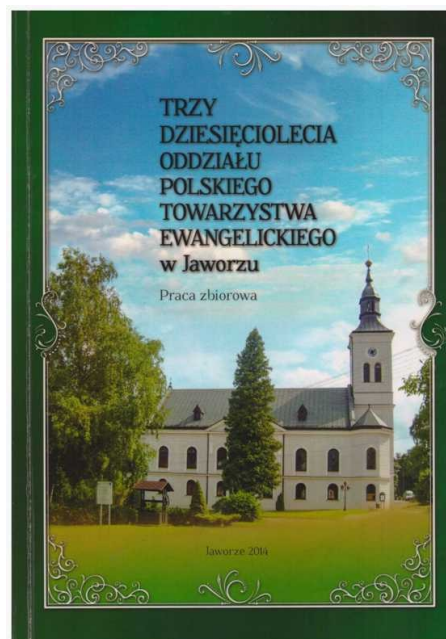


Aneta Sokół

Trzy dziesięciolecia Oddziału Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego w Jaworzu (praca zbiorowa), PTEw Oddział w Jaworzu, Jaworze 2014, ss. 183.

Jeden z pierwszych oddziałów Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego, odtworzonego w 1983 r. jako ogólnopolskie stowarzyszenie o charakterze społeczno-kulturalnym, powstał w Jaworzu z inicjatywy ówczesnego proboszcza tamtejszej parafii ks. Ryszarda Janika oraz szczególnie aktywnych parafian. Świętowane w 2014 r. 30-lecie działalności jaworzańskich członków PTEw, działalności prowadzonej na rzecz wspólnoty parafialnej oraz lokalnej, stało się okazją do opublikowania jubileuszowej monografii, prezentującej ciekawie i szczegółowo wszystkie inicjatywy Oddziału z uwzględnieniem zachowanej dokumentacji, w tym bogactwa fotografii ze spotkań, wydarzeń, podejmowanych akcji i wspólnych wyjazdów. Tym samym książka opublikowana przez Oddział, opracowana przez zespół autorów pod kierunkiem poprzedniego „jaworzańskiego” prezesa, Jana Klibera, zwraca uwagę starannością wydania, widoczną zarówno w szacie graficznej, jak i doborze materiałów. Publikacji nadano nieco powiększony w stosunku do tradycyjnego format (17 x 23 cm), w całości wydrukowana została na papierze kredowym, z wizerunkiem kościoła na okładce, w przejrzystym układzie treści uwzględniającym historyczny rozwój Oddziału. Wykorzystano liczne fotografie z własnego archiwum, co świadczy również o dbałości zarządu (na przestrzeni lat – zarządów) o zachowanie śladów prowadzonej aktywności i ochronę wspólnej przeszłości przed zapomnieniem.



Omawiana praca składa się z dwudziestu sześciu rozdziałów ukazujących poszczególne obszary działalności – od wspomnieniowego rozdziału ks. Ryszarda Janika po sprawozdawcze prezesów poszczególnych 5-letnich kadencji (Józefa Króla, Marii Miarki, Leopolda Kłody, Jana Klibera) – z dodatkiem innych relacji tematycznych, jak np. *Organizacja Ogólnokrajowych Zjazdów i Sesji PTEw*, *Wieczory pasyjne* czy *Wycieczki organizowane przez PTEw Oddział w Jaworzu*. We wspomnieniowych uwagach ks. R. Janik napisał m.in.: „*W diecezji cieszyńskiej inicjatorem zakładania oddziałów terenowych (miejscowych) był ówczesny Senior Diecezji ks. Jan Szarek. W Jaworzu z ogromną nadzieją na taką działalność i radością, że nareszcie wyjdziemy „na zewnątrz”, podjąłem pierwsze kroki ku założeniu podwalin tego Towarzystwa*” (s. 8).

Na kolejnych kilkudziesięciu stronach jubileuszowej monografii możemy śledzić, w jaki sposób – począwszy od położenia podwalin – rozwijała się i poszerzała działalność Towarzystwa planowana przez zarządy poszczególnych kadencji, uwzględniająca zarówno dobro wspólnoty wyznaniowej, jak i jej prezentację w szerszym wymiarze. Pierwszy prezes Oddziału Józef Król na temat początków i przyjętych płaszczyzn aktywności zaznaczył: „Pierwszą, najważniejszą i główną [płaszczyzną] uznano konieczność prowadzenia swej działalności w sposób szeroko otwarty. Drugą sferę działania, jako równie ważną, uznano wewnętrzne budowanie tożsamości ewangelickiej. Bezinteresowne szeroko rozumiane poradnictwo fachowe obrano jako trzecią formę działania” (s. 12). Lektura publikacji pokazuje, że wymienione wyżej ogólne idee znalazły realizację w postaci wielu zorganizowanych wydarzeń, cykli tematycznych spotkań, w których uczestniczyli zarówno członkowie PTEw, jak i inni zainteresowani, akcji pozwalających na prezentację ewangelików w środowisku lokalnym i strukturach samorządowych.

Przed wszystkim utrwalił się zwyczaj comiesięcznych spotkań, obejmujących prelekcje dotyczące luteranckiej przeszłości, przypominających uznanych ewangelickich działaczy, duszpasterzy, poszerzających wiedzę o historii polskiej, w tym lokalnej, m.in. Alfred Skowron, *Udział ewangelików w odzyskaniu i odradzeniu się państwowości w l. 1918-1919* (1988); ks. Ryszard Janik, *Początki reformacji i jej historia w Jasienicy i Jaworzu – w 100-lecie kościoła Zmartwychwstania Pańskiego* (1991); ks. Ryszard Janik, *Sylwetka ks. Oskara Michejdy w 125. rocznicę urodzin* (2010). Można zaznaczyć, że regularne prelekcje, wykłady, z

czasem wzbogacane prezentacjami multimedialnymi, spełniają dla lokalnej wspólnoty parafialnej rolę zarówno edukacyjną, jak i integracyjną, umożliwiając także kontakt z historykami zajmującymi się przeszłością polskiego protestantyzmu (gościli m.in. dr Waław Gójniczek, dr Józef Szymeczek), duszpasterzami z okolicznych parafii czy diecezji (m.in. ks. Piotr Mendroch, ks. prof. Manfred Uglorz, ks. bp Paweł Anweiler, obecny biskup diecezji cieszyńskiej ks. dr Adrian Korczago, ks. Jan Badura), czy innymi uznanymi w środowisku osobami (m.in. Władysław Sosna, prof. Ewa Chojecka, prof. Grażyna Szewczyk). Należy także podkreślić, że w działalności prelekcijnej – jak wynika z zestawień tematycznych zamieszczonych w pracy – aktywnie uczestniczyli również prezesi poszczególnych kadencji oraz proboszczowie parafii w Jaworzu, w tym zwłaszcza aktywny podczas całego okresu jubileuszowego inicjator Oddziału ks. Ryszard Janik (a także jego goszczący z wykładami następca, obecny proboszcz ks. Władysław Wantulok).

Jaworzańscy ewangelicy w ciągu omawianych dziesięcioleci wyszli ze swoją działalnością także poza wspólnotę parafialną – na podstawie monografii można ocenić, że z widocznymi sukcesami. Wyrazem aktywności na rzecz integracji lokalnej i międzywyznaniowej był m.in. udział członków PTEw w jaworzańskich uroczystościach rocznicowych takich jak 50-lecie Gminnej Biblioteki Publicznej w Jaworzu (1999), 100-lecie Szkoły Podstawowej w Jasienicy (2009), spotkania z radnymi oraz kandydatami do Sejmu czy do władz samorządowych (1989, 2001, 2005), a przede wszystkim – kwesty na cel odnowy zaniedbanych nagrobków, w tym nagrobków ewangelickich założycieli Jaworza, znajdujących się na cmentarzu katolickim. Kwesty, zapoczątkowane przez członków PTEw 1 listopada 1993 r. (za kadencji Marii Miarki), z czasem doprowadziły nie tylko do renowacji miejscowych pomników cmentarnych siłami ewangelików, ale także – dzięki współpracy z Towarzystwem Miłośników Jaworza – do powołania Społecznej Rady Ochrony i Odnowy Zabytków w Jaworzu (2002). Współpraca w strukturach międzywyznaniowych (współ z Akcją Katolicką) zaowocowała realizacją ważnego w wymiarze lokalnym zadania ochrony wspólnego dziedzictwa kulturowo-religijnego, w tym wspomnianych miejsc pochówku ewangelickich założycieli miejscowości. Piękną dokumentacją tej aktywności, angażującej wielu członków Oddziału i kontynuowanej przez cały omawiany w publikacji okres, jest odrębny rozdział monografii *Kwesty cmentarne* z licznymi fotografiami – zarówno kwestujących, jak i odnowionych pomników. Ponadto współpraca nawiązana z Akcją Katolicką dla ratowania grobów zaowocowała organizowanymi od 2006 r. wspólnymi wieczorami kolędowo-opłatkowymi PTEw, odbywającymi się przemiennie w parafii ewangelickiej oraz w parafii katolickiej (uwiecznionymi także na zamieszczonych fotografiach). Można podkreślić, że nawiązanie dobrych relacji międzywyznaniowych pozwala również na prezentację luterkańskich tradycji konfesyjnych, przecierając zapewne szlaki dalszym inicjatywom na rzecz całej lokalnej wspólnoty.

Przed wszystkim zwraca jednak uwagę podejmowana przez kolejne zarządy Oddziału aktywność podporządkowana umacnianiu tożsamości wyznaniowej oraz integracji własnej wspólnoty; temu celowi służyły organizowane w pierwszych kadencjach spotkania ze studentami, wieczory pasyjne organizowane w kościele z udziałem chórów kościelnych i zespołów młodzieżowych czy wieczory kolęd, z czasem otwarte dla wszystkich sympatyków luterkańskiego zwyczaju przeżywania Święta Narodzenia Pańskiego, angażujące wiernych różnych pokoleń, w tym regularnie występujący zespół miejscowy „Starzy przyjaciele” pod dyrekcją Antoniego Kruczka (w latach 1991-2008) czy zespół młodzieżowy „Cantate” (uczestniczący w wieczorach od 1997 r.). Poszerzając okrzepłą w drugim dziesięcioleciu działalność, Oddział Jaworze rozpoczął także organizowanie wycieczek wyjazdowych (od 2005 r.), dzięki którym zainteresowani poznawali miejsca ważne dla historii i kultury ewangelickiej, także na Zaolziu czy Słowacji.

Oprócz inicjatyw podejmowanych na rzecz tych dwóch najbliższych wspólnot – parafialnej i lokalnej – jaworzański oddział uczestniczył również – jak wynika z lektury monografii – w życiu Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego, biorąc udział w uroczystościach, zebraniach i spotkaniach PTEw – jubileuszowych, konferencyjnych, organizacyjnych, m.in. w Światowym Zjeździe Polaków Ewangelików w Warszawie (1994); 80-leciu PTEw w Cieszynie (1999); 90-leciu PTEw w Poznaniu (2009). Członkowie z Jaworza, w tym przewodzący Oddziału, uczestniczyli także w licznych sesjach i wydarzeniach organizowanych przez okoliczne oddziały, zwłaszcza cieszyński czy wiślański – m.in. w sesji z okazji setnej rocznicy urodzin ks. bp. Andrzeja Wantuły (Wisła 2005), promocji książki *Leśne kościoły* (Ustroń 2009). Utrwalone w fotograficznych relacjach pozostały także wspólne spotkania zaprzyjaźnionych, współpracujących ze sobą oddziałów tzw. grupy wyższobramskiej (Bielsko-Biała, Cieszyn, Wisła, Jaworze), powołanej celem wymiany doświadczeń i podejmowania wspólnych przedsięwzięć. I wreszcie na uwagę zasługuje niemały wkład organizacyjny jaworzańskiego Oddziału – przygotowanie ogólnokrajowych zjazdów członków PTEw (2003, 2006, 2007 – łącznie z sesją „225 lat tolerancji”), w których z reguły uczestniczy kilkadziesiąt osób z różnych miast Polski, reprezentujących różne oddziały. Pozostałością po tych

wydarzeniach są, poza nawiązaniem bliższych relacji i planów współpracy, także liczne fotografie – ze wspólnych obrad, uroczystych nabożeństw oraz spotkań towarzyskich. O docenieniu Oddziału w Jaworzu na szerszym forum Towarzystwa świadczy także wybór Józefa Króla na prezesa Zarządu Głównego PTEw (2004), pełniącego z powodzeniem tę funkcję do dzisiaj.

Oddział rozwijał zatem swoją działalność, wychodząc naprzeciw potrzebom, a być może i oczekiwaniom wspólnoty parafialnej, lokalnej oraz ogólnopolskiej wspólnoty członków PTEw. Poszerzał stopniowo zakres swojej aktywności, kierując się profesjonalizacją działań i podejmowaniem nowych wyzwań organizacyjnych, zarazem ważnych dla zachowania tożsamości wyznaniowej i ochrony kulturowego dziedzictwa własnej konfesji. Można też zaznaczyć, że swój wkład w całościowy 30-letni dorobek Towarzystwa wnieśli prezesi (wraz z członkami zarządów) poszczególnych kadencji – od ustanowienia ram organizacyjnych (Józef Król 1984-1992 i Maria Miarka 1993-2004), poprzez kontynuację podjętych zadań w latach 2001-2004 wraz z powołaniem Społecznej Rady Ochrony i Odnowy Zabytków (kadencja Marii Miarki), po dalszą profesjonalizację aktywności prelekcyjnej oraz udane próby powiększenia grona członkowskiego (Leopold Kłoda 2005-2012). Jak zaznaczył we wstępie ówczesny prezes Jan Kliber (2013-2015): „W swym trzydziestoletnim okresie Oddział przechodził swe dni chwały, a także przeżywał trudniejsze czasy, ale nigdy nie zawiesił, nie przerwał swej działalności dzięki grupie wiernych od początku po dzisiaj członków, którzy posiadają trzydziestoletni staż” (s. 6).

Bogato udokumentowana i przejrzyste przedstawiona działalność Oddziału PTEw w Jaworzu pozostanie zatem nie tylko cenną pamiątką jubileuszowych wydarzeń dla samych członków, wspólnoty parafialnej, sympatyków i innych zainteresowanych, ale stanowi już pracę historyczną dotyczącą przeszłości PTEw i rozwoju różnych form działalności stowarzyszenia o charakterze religijnym, reaktywowanego w latach 80. XX wieku, ale przede wszystkim budującego swój wizerunek po 1989 r., w warunkach swobód obywatelskich i postępującego zrozumienia dla wielokulturowości i wielowyznaniowości w demokratycznym państwie. Monografia jaworzańskiego Oddziału może także stanowić wzór dla innych oddziałów, zachęcając je do przedstawienia własnych dokonań, inicjatyw czy też prób podejmowanej działalności. Wszak dopiero prezentacja wielu jednostek organizacyjnych mogłaby stanowić o ważnej w środowisku polskich ewangelików działalności stowarzyszeniowo-kulturalnej. Można jednak sądzić, że pośród obecnych i przyszłych publikacji tego typu pozostanie monografia jaworzańska wzorcową, z podkreślanym już bogactwem materiału fotograficznego, przejrzystym układem zaprezentowanej treści, w sposób zwięzły i przystępny przybliżająca trzydzieści lat wspólnych działań, spotkań, przedsięwzięć, doświadczeń religijnych i poznawczych.